

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

**РЕФЕРАТ НА
ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

Освітній ступінь – магістр

**НА ТЕМУ: «ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ З СОРОМ'ЯЗЛИВИМИ ДІТЬМИ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Виконала :

студентка II курсу,
602 групи

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Освітньо-професійна програма

«Дошкільна освіта. Початкова освіта»

Міджирян Світлана Анатоліївна

Науковий керівник –

кандидат пед. наук, доцент

Карнаух Л.П.

Рецензент –

доктор пед. наук, професор Гаврилюк С.М.

2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	7
1.1. Поняття про сором'язливість як особистісну рису та види її проявів	7
1.2. Основні причини та чинники виникнення сором'язливості у дітей старшого дошкільного віку	15
1.3. Вплив сором'язливості на розвиток особистості дітей старшого дошкільного віку.....	26
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СОРОМ'ЯЗЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА МЕТОДИ ЇЇ КОРЕКЦІЇ	43
2.1. Діагностика вивчення особливостей прояву сором'язливості у дітей старшого дошкільного віку	43
2.2. Виявлення рівнів прояву сором'язливості у дітей старшого дошкільного віку	49
2.3. Методи та форми корекції сором'язливості у дітей старшого дошкільного віку	59
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

Швидкі зміни у соціальному середовищі та інтенсивна динаміка розвитку сучасної особистості висуває новітні вимоги до розвитку і виховання дитини, що має володіти м'якими навичками спілкування та бути самостійною, креативною, комунікабельною, мотивованою, здатною досягати успіху. Такий стрімкий розвиток суспільства ставить перед особистістю вимогу бути комунікабельною, мобільною, наполегливою, рішучою, впевненою у собі. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні спрямовують фахівців у дошкільної освіти на посилення уваги до формування в ранньому онтогенезі оптимістичного світосприйняття, самосвідомості, рефлексивних рис, ціннісного самоствалення, довіри до своїх можливостей, впевненості в собі як однієї з базових якостей особистості.

Сором'язливість, яка є протилежною характеристикою, спричиняє певні труднощі щодо відповідності вимогам соціуму, стаючи перешкодою на шляху до гармонійного розвитку особистості, побудови успішних міжособистісних відносин, актуалізації особистісного «Я». Проблема сором'язливості виникає ще в дитинстві та заважає дітям спілкуватися з однолітками, знаходити друзів, взаємодіяти в колективі та суспільстві. Серед чинників появи особистісної сором'язливості у дошкільному віці називають недостатній розвиток комунікативних знань і вмінь, копіювання поведінки одного з членів сім'ї, поведінкову скутість, постійне відчуття тривоги, негативний образ власного «Я».

Нівелювання цієї риси особистості може призвести до емоційного дискомфорту, закритості, нереалізованості, викликати страх перед можливою поразкою, невпевненість у собі, самотність, що призведе до погіршення психологічного здоров'я дитини. Цей складний багатоаспектний феномен різних психологічних станів особистості заважає повноцінному функціонуванню дорослого, а перші переживання почуття сором'язливості

виникають у дитячому дошкільному віці (Ф. Зімбардо, Р. Ширлі, А. Кузьмічова, О. Кисла, І. Іщенко, М. Мішечкіна).

Отже, теоретичний аналіз психологічної літератури засвідчив, що сором'язливість у дошкільному віці має різнобічні аспекти вивчення даного феномену. Сором'язливість зосереджує дитину на внутрішніх переживаннях, емоціях, почуттях, може стати причиною виникнення тривожності, страхів, свідомого бажання уникати взаємодії з іншими тощо. Також варто зазначити, що психологічною особливістю сором'язливості дитини у дошкільному віці є майбутня проєкція негативної оцінки оточення і переживання почуття дискомфорту в присутності сторонніх людей.

Ефективність корекції сором'язливості значною мірою залежить від визнання дорослими значущості її формування в перші роки життя дитини. Це обумовлене насамперед появою у старшому дошкільному віці таких новоутворень, як особиста свідомість, внутрішні етичні інстанції та довільна поведінка.

Слід зауважити, що аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив недостатню кількість досліджень, які б включали різнобічні аспекти вивчення психологічних особливостей сором'язливості особистості у дошкільний період (О. Атемасова, Ю. Армамонов, О. Байєр, О. Бондарчук). Отже, актуальність означеної проблеми зумовила вибір нами теми дослідження.

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці методів корекції сором'язливості у старших дошкільників.

Завдання дослідження:

1) З'ясувати стан розроблення проблеми у педагогічній теорії й практиці, визначити сутність понять «сором'язливість» старшого дошкільника в психолого-педагогічних дослідженнях;

2) Визначити і схарактеризувати компоненти, критерії, показники й виявити рівні сформованості у досліджуваних сором'язливості як базової якості особистості.

3) Обґрунтувати методи корекції сором'язливості у дітей старшого дошкільного віку в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти. та експериментально перевірити їх ефективність.

Об'єкт дослідження: процес дослідження та корекції у дітей дошкільного віку сором'язливості в умовах педагогічного впливу.

Предмет дослідження: методи корекції сором'язливості у дітей дошкільного віку в сім'ї та закладі дошкільної освіти.

Методи дослідження. Для розв'язання завдань комплексного пізнання предмета дослідження застосовувалися теоретичні й емпіричні методи: *теоретичні методи* (аналіз, порівняння, класифікація та узагальнення наукових положень психолого-педагогічної літератури); *емпіричні методи* (педагогічне спостереження, бесіда, моделювання експериментальних ситуацій, анкетування, проєктивний метод); метод *математичної статистики*..

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі закладу дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №4 «Веселка» м. Білгород-Дністровський Одеської області.

Теоретичне значення дослідження. Здійснено спробу аналізу проблеми корекції сором'язливості дітей дошкільного віку. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають: положення педагогіки та психології про особистість як системне утворення; вчення про детермінацію і закономірності розвитку свідомості; наукові уявлення про сутність та закономірності розвитку дітей дошкільного віку; засади гуманістичної педагогіки; психолого-педагогічні основи впровадження у практику особистісно орієнтованих технологій виховання.

Практичне значення здобутих результатів полягає в розробці, експериментальній перевірці та запровадженні у педагогічну практику комплексної методики діагностування рівня сформованості у дітей старшого дошкільного віку сором'язливості; розробці практичних рекомендацій для педагогів закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження Основні результати дослідження обговорювались на V Всеукраїнській науково-практичній конференції: «Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (21 вересня 2023 р., м. Умань); Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкіллі» (м. Умань, 09 листопада 2023 р.)

Основні положення випускної кваліфікаційної роботи висвітлено у збірнику тез (тема: «Особливості організації освітнього процесу з сором'язливими дітьми старшого дошкільного віку») за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкіллі» (м. Умань, 09 листопада 2023 р.)

Структура роботи. Магістерська робота викладена на 86 сторінках (67 сторінок основної частини), складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Теоретичний аналіз літератури, інформації про проблему сором'язливості дітей старшого дошкільного віку, проведене емпіричне дослідження та власний досвід з даної проблеми дозволяють нам зробити наступні висновки.

1) З'ясовано стан розробленості проблеми у педагогічній теорії й практиці, визначено сутність понять «сором'язливість» старшого дошкільника в психолого-педагогічних дослідженнях, під якою ми розуміємо інтегровану особистісну якість, яка є складовою емоційно-

вольової поведінки дитини та проявляється у низькій самооцінці, недостатньо розвинених комунікативних навичках, бар'єрах у спілкуванні, потребі у зовнішній підтримці та наявності внутрішньо-особистісних конфліктів. Результати емпіричного дослідження засвідчили, що старші дошкільники, яким властива сором'язливість, схильні негативно оцінювати образ власного «Я», емоційно дистанціюватися від ровесників і дорослих та уникали з ними взаємин. Такі діти характеризуються тривожністю, низькою адаптованістю у новому середовищі, намаганні дотримуватись ролі спостерігачів ігрової діяльності, а не активного учасника.

2) Визначено і схарактеризовано компоненти, критерії, показники й виявлено рівні сформованості у досліджуваних сором'язливості як базової якості особистості. Аналіз результатів емпіричного дослідження на констатувальному етапі експерименту показав, що 36,1% дітей виявили високий рівень сором'язливості, 18,5% дітей – середній рівень та 45,4% дошкільників – низький рівень. Для дітей, у яких сором'язливість високого рівня, характерними є високий рівень тривожності, схильність до заниженої самооцінки, невпевненість у собі і своїх можливостях, незадоволення собою, уникнення контактів з іншими, конформізм тощо. Усі сором'язливі діти продемонстрували недостатній рівень розвитку комунікативних здібностей. Проведений аналіз дослідження довів, що сором'язливість як особистісна риса негативно впливає на результати сформованості життєвої компетентності старших дошкільників .

3) Обґрунтовано та експериментально перевірено методи корекції сором'язливості та розвитку впевненості у собі у дітей старшого дошкільного віку в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Освітній процес із сором'язливими дітьми включає: навчання управляти власними емоціями, корекцію самооцінки дитини, розвиток вміння довіряти власному самосприйняттю та бути впевненим у собі та своїх можливостях, формування комунікативних навичок, розширення позитивного досвіду спілкування. Важливо при роботі із сором'язливими старшими дошкільниками створити

ситуацію успіху, яка сприятиме розвитку здатності дошкільників до самоактуалізації і підвищенню рівня їх навчальних досягнень. З метою корекції прояву сором'язливості дітей старшого дошкільного віку експериментально перевірені ефективні методи корекційної роботи: дидактичні та рухливі ігри, казкотерапію, арт-терапію, вправи. Розроблено практичні рекомендації для батьків щодо корекції сором'язливості у дітей старшого дошкільного віку.

Зміст і результати здійсненого нами дослідження не претендують на вичерпне розв'язання цієї проблеми. Подальше дослідження спрямовуватиметься на вивчення проблеми корекції сором'язливості дітей раннього віку.